

Diéguez posa de manifest l'interès d'algunes aportacions de la filosofia de la tecnologia elaborada per José Ortega y Gasset en diversos textos, especialment en la seva *Meditación sobre la Técnica*. Davant la situació actual, A. Diéguez presenta les intuïcions orteguianes (que tot sovint han quedat oblidades o bé eclipsades per les d'altres autors, com M. Heidegger). Així, lúcidament, ens parla d'una «crisi dels desitjos» i, alhora, reprèn elements que poden servir per marcar alguns límits al millorament. Recorda la visió crítica i dinàmica d'Ortega sobre la naturalesa humana, que s'obriria a un cert abast del millorament.

En el cinquè capítol, «Conclusiones: enfriando las promesas», A. Diéguez encara de manera realista i alhora crítica el millorament, amb les ambigüitats i preguntes obertes, fent també una crida al debat per encarar allò que ja comença a arribar.

Per concloure, segons el nostre parer, la qüestió del transhumanisme posa en evidència una crisi antropològica: és la idea de l'home la que es troba en joc avui, i cal oferir propostes sòlides davant d'una «liquèfacció» d'allò que significa ésser humà.

Tal com hem indicat diverses vegades, el valor d'aquesta obra rau en el fet que ens ajuda a comprendre millor els desafiaments amb què ens trobem, oferint un panorama de la problemàtica, amb alguns elements de judici.

Amb aquest *status quaestionis* que ens ofereix A. Diéguez, si cerquem a més de partir d'una base antropològica ferma, podrem oferir una proposta sensata al món actual, enlluernat per la tècnica però sense veure gaire sovint els problemes que s'hi amaguen.

Juan Ramón LA PARRA MARTÍNEZ
Facultat de Teologia de Catalunya
(AUSP)

Ignasi Fuster i Camp,
Meditación sobre el hombre. Una propuesta de synthesis antropológica.

Barcelona: Facultat de Filosofia -
Universitat Ramon Llull (Col·lecció
Textos Docents), 2018, 293 pàg.

Som davant d'unes reflexions sobre l'antropologia que s'ha anat delineant durant el temps que ha transcorregut paral·lelament a la civilització judeocristiana, que es va iniciar uns vint segles abans de Crist, amb la crida de Déu a Abraham i la seva família, quan es posa en camí, des de les regions que ara anomenem Mesopotàmia, cap als llocs que seran la seva Terra Promesa. Allí la seva descendència anirà desenvolupant la consciència de poble, i un dels punts culminants el constituirà l'enviament, en la plenitud dels temps (cf Gal 4,4), del Fill de Déu fet home, Jesús de Natzaret, el Verb de Déu encarnat (cf Jn 1,1-15) a la Terra, que serà també fill d'Abraham, de Judà, de David, de Maria i de Josep, el seu pare legal, en els llocs que la Providència tenia destinats al seu Poble. El Poble jueu s'anirà exercitant en la manera de vèncer les dificultats i d'adquirir l'experiència que li permetrà desenvolupar una civilització cridada a fer grans aportacions a la convivència humana i a la riquesa material i espiritual del món, i a incorporar els millors elements d'altres sistemes de vida social que porten també al progrés, com els

d'Egipte, Grècia o Roma, i que formaran la base del desenvolupament cultural i tècnic del món modern.

El llibre no vol ser només un resum de la història del Poble que sorgeix amb Abraham i es desenvolupa fins a la plenitud dels temps, sinó que més aviat resulta una descripció dels elements que configuren una antropologia filosòfica, que serà apta per ser assumida per qualsevol altra civilització desenvolupada. Una reflexió que, inspirada en l'Escltura i en la història de Israel, vol cercar de trobar la síntesi de les grans i fondes nocions antropològiques: persona, instints, afectes, llibertat, raó i sensibilitat. L'autor troba en l'anhel la clau de volta de la síntesi, presentant de manera suggestiva la imatge de l'home com a ésser anhelant que busca l'origen de si mateix –el ser, la persona, el fonament–. Per això l'autor, amb un gran coneixement de la història cultural de Grècia i de Roma, que es va desenvolupar en l'Edat Mitjana, i sobretot en els períodes més característics del Renaixement i de l'època moderna, ofereix abundants i oportunes citacions dels autors que més han contribuït al pensament contemporani, molts dels quals, òbviament, han estat presents en aquest món judeocristià –en alguns casos identificats amb ell i en d'altres sent-ne com un contrapunt–.

Cal assenyalar que, encara que no hi falten referències a Agustí d'Hipona, a Tomàs d'Aquino o a Joan Pau II, són moltes més les citacions explícites d'autors d'un altre tipus –pensem en un Pascal, un Freud, un Hegel o un Kierkegaard–, diferents de les Escltures oficialment representatives, jueves o cristianes. La raó és la finalitat del llibre, que no és pas oferir un

resum del contingut dels dos Testaments, el primer o Antic i el segon o Nou, ni presentar explícitament la coincidència en l'essencial de la seva visió filosòfica de l'home. Té més aviat el valor de donar l'ocasió als especialistes en el tema perquè puguin fer una valoració de l'antropologia que sorgeix en aquell món. En tot cas, s'haurà generat en el lector d'aquest llibre un fort interès per anar a les fonts bíbliques, que en alguns casos tal vegada coneix poc, però que en d'altres són matèria de l'especialitat de molts.

Tot i que és segur que l'autor no ha volgut condicionar el lector portant-lo de mà pel món bíblic, cabia que hagués ofert, amb referències concretes, els textos bíblics essencials més característics, per acudir-hi directament, la qual cosa seria una facilitat per tal de justificar les afirmacions que s'hi fan sobre els principals temes antropològics que tenen la seva base en la història d'Israel i en els llibres de la seva Escltura, com poden ser els de la persona, la llibertat, la vida, els sentiments o el pudor. Per les mateixes raons, tampoc no haurà de ser considerat el llibre com una història de Crist, encara que breu, però sí que hi quedaran clares les arrels jueves de la seva humanitat, hi trobarà una presència exemplar en de tots els valors humans, i el lector es podrà sentir mogut, no pas a buscar les dades essencials de la vida i els ensenyaments de Crist, sinó a tractar d'escriure-les ell mateix, o almenys a esbossar-les. Ens agrada que l'autor tregui partit –o que parteixi– de l'episodi esdevingut a la muntanya de Morià, amb Abraham, Isaac i Déu, per l'antiguitat del seu contingut i per la probable proximitat amb els llocs especial-

ment significatius de Jerusalem i de Sió, episodi que és una ocasió per exposar tot el relatiu a l'ètica de la vida humana.

L'autor compta segurament amb un fet: que bona part dels seus lectors coneixen les Escriptures bíbliques, però es pot pensar en aquells que, llegint aquest llibre, veuran que els sorgeix un interès per detalls dels llibres bíblics, i per fets de la història del Poble d'Israel, i seria útil per a estudiosos novells facilitar l'accés directe a les dades que es puguin trobar en aquests llibres, relatius a les diverses matèries i als passatges concrets al·ludits en aquesta meditació de caire filosòfic.

Jo celebraria que, sense perjudici que es facin feliçment moltes edicions del llibre en la forma que ara té, l'autor volgués escriure també un dia, sobre el tema, un tractat en forma sistemàtica que faciliti fins i tot més l'estudi acadèmic d'aquestes matèries a alt nivell. I com a valor afegit, amb independència del contingut del llibre, assenyalem també la forma, que denota en l'autor un excel·lent coneixement de la llengua, el qual es mostra, per exemple, en el gran domini d'adjectius i adverbis i en l'ús de sinònims.

Ferran BLASI BIRBE

Francisco Quesada Rodríguez,
La bioètica de la responsabilidad
según Hans Jonas.

Madrid: Publicaciones de la
Universidad Pontificia Comillas
(Cátedra de Bioética, vol. 31), 2018,
312 pàg.

Francisco Quesada ha publicat un llibre de considerable interès per a un públic proper, sigui o no jonasista, als temes de la bioètica, la fenomenologia i la filosofia de la biologia. Francisco, amb el qual vaig compartir amb curiositats semblants però també divergents molt bona part de la nostra estada com a investigadors a la Universitat de Lovaina (ell a la Facultat de Teologia i jo a la de Filosofia), ens presenta en el seu llibre el que podria ser, per a molts dels nostres alumnes més joves, un primer acostament a la figura intel·lectual de Hans Jonas (1903-1993) per a l'àmbit iberoamericà. Els qui comencen trobaran en el llibre un Jonas amant de la biologia i a qui la filosofia, que es reorienta amb Edmund Husserl, el va fer despertar del somni dogmàtic de les «coses» encara no viscudes experiencialment. De la mateixa manera, i si el lector pertany a camps d'investigació concrets en les matèries esmentades, trobarà en l'obra del doctor Quesada un estudi lluit de reflexió madura i de sistematització d'un autor com Jonas, alhora tan fragmentari com lliure.

Ha plogut molt des de que Potter comencés a treballar als Estats Units amb un concepte i unes línies bioètiques acuradament establertes. Quan el 1971 escrigué *Bioethics: bring to the future* (Englewood Cliffs: Prentice Hall) volia efectivament resoldre el conflicte d'arrel comtiana i agreujat en la recepció anglosaxona de les dues cultures enfrontades, la humanística i la científica, que marxaven en direccions dràsticament oposades. Escrivia Potter: «[...] llavors podríem construir possiblement un pont cap al futur, construint la matèria de la Bioètica com el pont entre les